

ODONTOGEN INFEKSIYALARNING RIVOJLANISH XAVF OMILLARI VA STOMATOLOGIK AMALIYOTDA ULARNING OLDINI OLISH

Xoldorov Bekzod Oybek o'g'li

Central Asian Medical University xalqaro tibbiyot universiteti

Terapevtik stomatologiya yo'nalish ordinatori.

bekzod.xoldorov@bk.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23019394>

Annotatsiya. Mazkur tezisda odontogen infeksiyalarning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi asosiy xavf omillarini aniqlash va stomatologik amaliyotda ularning oldini olish choralarini baholashga bag'ishlangan. Tadqiqotda davolanmagan kariyes, periodontal kasalliklar, og'iz bo'shlig'i gigiyenasining yetarli emasligi, stomatologik yordamga kech murojaat qilish hamda ayrim umumiy kasalliklarning infeksiya rivojlanishidagi ahamiyati ko'rib chiqilgan. Odontogen infeksiyalarni erta aniqlash va infeksiya manbasini o'z vaqtida bartaraf etish yallig'lanish jarayonining atrofida to'qimalarga tarqalishi va asoratlar rivojlanishining oldini olishda muhim hisoblanadi. Muntazam stomatologik ko'rik, individual va professional og'iz gigiyenasi, kariyes va periodontal kasalliklarni o'z vaqtida davolash hamda bemorlarni profilaktik o'qitish asosiy oldini olish choralarini tashkil etadi.

Kalit so'zlar: Odontogen infeksiyalar, xavf omillari, kariyes, periodontal kasalliklar, og'iz gigiyenasi, profilaktika, erta tashxis, infeksiya nazorati.

Kirish

Odontogen infeksiyalar stomatologik amaliyotda tez-tez uchraydigan yallig'lanish kasalliklari bo'lib, asosan tishning qattiq va yumshoq to'qimalari, periodontal bog'lam hamda periapikal sohalarda rivojlanadi. Ushbu infeksiyalarning shakllanishida davolanmagan kariyes, pulpit, periodontit, periodontal kasalliklar, perikoronarit, og'iz bo'shlig'i gigiyenasining yetarli darajada ta'minlanmasligi va stomatologik yordamga kech murojaat qilish muhim ahamiyatga ega. Infekcion jarayonning rivojlanish xavfi bemorning umumiy somatik holati, immun tizimi faoliyati, surunkali kasalliklarning mavjudligi, ovqatlanish xususiyatlari va mahalliy og'iz bo'shlig'i omillari bilan ham bog'liq bo'lishi mumkin.

Dastlab odontogen infeksiya mahalliy og'riq, tish atrofida shish, chaynashdagi noqulaylik va milkning yallig'lanishi bilan namoyon bo'lsa, davolash kechiktirilgan hollarda yallig'lanish jarayoni qo'shni yumshoq to'qimalarga tarqalishi mumkin. Natijada abscess, flegmona, yuz-jag' sohasining keng tarqalgan yallig'lanishi kabi holatlar yuzaga kelishi ehtimoli ortadi. Ayrim og'ir holatlarda infeksiya chuqur anatomik bo'shliqlarga tarqalib, bemorning umumiy ahvolini sezilarli darajada og'irlashtirishi mumkin.

Odontogen infeksiyalarning rivojlanish xavf omillarini aniqlash ularni erta bosqichda oldini olish imkonini beradi. Ayniqsa, kariyes va periodontal kasalliklarni o'z vaqtida davolash, og'iz bo'shlig'i gigiyenasiga rioya qilish, muntazam stomatologik ko'riklardan o'tish va bemorlarning sanitariya-ma'rifiy bilimlarini oshirish profilaktikaning asosiy yo'nalishlari hisoblanadi. Stomatologik amaliyotda profilaktik yondashuvning kuchaytirilishi nafaqat infeksiya rivojlanishini kamaytirishga, balki uning og'ir shakllarga o'tishining oldini olishga ham xizmat qiladi.

Shu sababli xavf omillarini kompleks baholash va individual profilaktik dasturlarni ishlab chiqish zamonaviy stomatologik yordamning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Maqsad

Odontogen infeksiyalarning rivojlanishiga sabab bo'luvchi asosiy mahalliy va umumiy xavf omillarini aniqlash, ularning klinik ahamiyatini baholash hamda stomatologik amaliyotda qo'llaniladigan gigiyenik, klinik va profilaktik chora-tadbirlarning odontogen infeksiyalarni kamaytirishdagi samaradorligini o'rganish.

Asosiy qism

Odontogen infeksiyalarning rivojlanishi ko'plab mahalliy va umumiy omillarning o'zaro ta'siri bilan bog'liq. Eng muhim mahalliy omillarga davolanmagan kariyes, pulpit, apikal periodontit, periodontal kasalliklar va perikoronarit kiradi. Tish kariyesining uzoq vaqt davomida davolanmasligi infeksiyaning pulpa va periapikal to'qimalarga o'tish ehtimolini oshiradi. Og'iz bo'shlig'i gigiyenasining yetarli emasligi esa mikroblar uchun qulay muhit yaratib, yallig'lanish jarayonining shakllanishini tezlashtiradi. Tish toshlari va yumshoq blyashkaning ko'p to'planishi periodontal to'qimalarning shikastlanishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, stomatologik muolajalarni kechiktirish yoki mavjud kasalliklarni mustaqil davolash infeksiyaning kuchayishiga sabab bo'ladi. Bemorning umumiy salomatligi ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, immunitetning pasayishi, qandli diabet va boshqa surunkali kasalliklar infeksiyaning kechishini og'irlashtirishi mumkin. Chekish, noto'g'ri ovqatlanish va og'iz bo'shlig'i parvarishining yetarli emasligi ham qo'shimcha xavf omillari sifatida qaraladi. Ayrim bemorlarda takroriy odontogen infeksiyalar avvalgi patologik o'choqning to'liq bartaraf etilmaganligi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shu sababli xavf omillarini faqat bitta sabab bilan izohlash emas, balki ularni kompleks baholash muhimdir. Individual xavf profilini aniqlash erta profilaktika va davolash taktikasini tanlash imkonini beradi.

Odontogen infeksiyalarning klinik kechishi kasallik manbai, yallig'lanishning tarqalish darajasi va bemorning umumiy holatiga qarab turlicha namoyon bo'ladi. Boshlang'ich bosqichda bemorlarda asosan tish og'rig'i, chaynash vaqtida noqulaylik, milkning qizarishi va mahalliy sezuvchanlik kuzatiladi. Yallig'lanish kuchaygani sari tish atrofida yoki yuz sohasida shish paydo bo'lishi mumkin. Ayrim hollarda tana haroratining ko'tarilishi, umumiy holsizlik va jag' osti limfa tugunlarining kattalashishi kuzatiladi. Og'iz ochilishining cheklanishi esa yallig'lanishning chuqurroq to'qimalarga tarqalganligini ko'rsatishi mumkin. Infeksiyaning lokal shakldan tarqalgan shaklga o'tishi yuz-jag' sohasidagi yumshoq to'qimalarning zararlanishi bilan kechadi.

Tashxis qo'yishda anamnez, klinik ko'rik va zarur hollarda rentgenologik tekshiruv natijalari birgalikda baholanadi. Periapikal o'choqlar, periodontal o'zgarishlar va boshqa patologik jarayonlarni aniqlashda tasviriy tekshiruvlar muhim ma'lumot beradi. Chuqur anatomik sohalarga tarqalish gumon qilinganda qo'shimcha instrumental tekshiruvlardan foydalanish mumkin.

Infeksiyani erta aniqlash davolash hajmini kamaytirish va asoratlarning oldini olish imkonini beradi. Ayniqsa, tez rivojlanayotgan shish, yuqori isitma, trizm, yutish yoki nafas olishdagi qiyinchiliklar kabi belgilar mavjud bo'lsa, bemorni zudlik bilan qo'shimcha baholash talab etiladi. Shunday qilib, klinik belgilarni erta va to'g'ri talqin qilish odontogen infeksiyalarni samarali boshqarishning asosiy bosqichlaridan biri hisoblanadi.

Odontogen infeksiyalarning oldini olish, avvalo, ularning asosiy manbalarini o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etishga qaratilishi kerak. Muntazam stomatologik ko'riklar kariyes, periodontal kasalliklar va boshqa patologik jarayonlarni erta bosqichda aniqlash imkonini beradi.

Tish kariyesini o'z vaqtida davolash uning pulpa va periapikal to'qimalarga tarqalishining oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Kundalik og'iz bo'shlig'i gigiyenasiga rioya qilish, tishlarni to'g'ri tozalash va individual gigiyena vositalaridan foydalanish mikroblar yig'ilishini kamaytiradi. Professional gigiyena muolajalari esa tish yuzasidagi blyashka va tish toshlarini nazorat qilishga yordam beradi. Bemorlarni stomatologik savodxonlikka o'rgatish ham profilaktikaning muhim qismi bo'lib, og'riq yoki shish paydo bo'lganda kechiktirmasdan murojaat qilish zarurligini tushuntirish kerak. Profilaktik tadbirlarning samaradorligi muntazam kuzatuv, qayta ko'rik va klinik natijalarni baholash orqali aniqlanishi mumkin. Individual xavf guruhiga kiruvchi bemorlarda ko'riklar chastotasini oshirish va qo'shimcha gigiyenik tavsiyalar berish maqsadga muvofiqdir. Qandli diabet yoki boshqa surunkali kasalliklarga ega bemorlarda og'iz bo'shlig'i holatini yanada sinchiklab nazorat qilish zarur. Stomatologik davolashni kechiktirmaslik, mavjud infeksiya o'chog'ini to'liq bartaraf etish va bemorni muntazam nazorat qilish takroriy infeksiyalar xavfini kamaytiradi. Umuman olganda, profilaktika faqat gigiyena bilan cheklanmay, klinik ko'rik, erta davolash, bemor ta'limi va individual kuzatuvni o'z ichiga olgan kompleks tizim sifatida tashkil etilishi lozim.

Xulosa

Odontogen infeksiyalarning rivojlanishida davolanmagan kariyes, pulpa va periapikal kasalliklar, periodontal patologiyalar, og'iz bo'shlig'i gigiyenasining yetarli emasligi hamda stomatologik yordamga kech murojaat qilish muhim xavf omillari hisoblanadi. Infeksiyani erta bosqichda aniqlash va uning asosiy manbasini o'z vaqtida bartaraf etish yallig'lanish jarayonining tarqalishi va asoratlar rivojlanishining oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Muntazam stomatologik ko'rik, professional va individual og'iz gigiyenasi, kariyes va periodontal kasalliklarni o'z vaqtida davolash hamda bemorlarga profilaktik tavsiyalar berish odontogen infeksiyalar xavfini kamaytirishga yordam beradi. Shunday qilib, xavf omillarini erta aniqlash, individual profilaktik yondashuv va uzluksiz stomatologik nazorat odontogen infeksiyalarning oldini olish va bemorlarning og'iz bo'shlig'i salomatligini yaxshilashning muhim omillari hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Costa S.M., Trivellato P.F.B., Sverzut C.E., Trivellato A.E. An evaluation of risk factors, symptoms, treatment and complications of odontogenic infections: a retrospective study of 20 years // Journal of Maxillofacial and Oral Surgery. - 2025. - Vol. 24, No. 1. - P. 36–44.
2. Lou Y., Sun Z., Ma H. et al. Odontogenic infections in the antibiotic era: approach to diagnosis, management, and prevention // Infection. - 2024. - Vol. 52, No. 2. - P. 301–311.
3. Vilén S.T., Ahde H., Puolakka T. et al. Differences in characteristics and infection severity between odontogenic and other bacterial oro-naso-pharyngeal infections // Head & Face Medicine. - 2023. - Vol. 19, No. 1. - Article 10.

4. Evsen E.A., Candan M. Serious complications and treatment strategies associated with odontogenic infections // Eurasian Journal of Medicine. - 2023. - Vol. 55, No. 1. - P. 142–149.
5. Grillo R., Caixeta L., Brozoski M., Melhem-Elias F. Global trends in the microbial profile of odontogenic infections and its practical implications: a 70-year narrative review // Oral and Maxillofacial Surgery. - 2025. - Vol. 29, No. 1